
Doceerstijlen

– Hoe de doceerstijl invloed heeft op de lesinhoud van het vak muziek –
Korte versie van de Scriptie van Stefan Terpstra 2012 Hogeschool voor de Kunsten
Utrecht Opleiding Docent Muziek Deeltijd

Afbeelding: De 5 doceerstijlen volgens Anthony Grasha.

Inhoud

Inleiding

Samenvatting

1) Leerstijlen

- § 1.1 *David Kolb*
- § 1.2 *De leercyclus van Kolb*
- § 1.3 *De vier leerstijlen van Kolb*
- § 1.4 *Wat doe je met de leerstijlen van Kolb?*

2) *Wat wordt verstaan onder doceren*

- § 2.1 *De kerntaak van docenten*
- § 2.2 *Een docent observeert*
- § 2.3 *Een docent stuurt*
- § 2.4 *Een docent coacht*
- § 2.5 *Een docent houdt toezicht op het leerproces*

3) *Wat wordt verstaan onder doceerstijlen*

- § 3.1 *Doceerstijlen volgens Grasha*
- § 3.2 *De onderverdeling van mogelijke doceerstijlen volgens Grasha*

4) *De leerstijl van de docent*

- § 4.1 *Voorkeursleerstijl*
- § 4.2 *De leerstijl van de docent en die van de leerling*

5) *Wederzijdse beïnvloeding van leerstijl en doceerstijl*

- § 5.1 *Leerproces*
- § 5.2 *Leerstijl – Doceerstijl*
- § 5.3 *Frictie – Congruentie*
- § 5.4 *Bewustwording*

6) *Begeleidingstijlen passend bij de (gecombineerde) leerstijlen*

- § 6.1 *Gecombineerde leerstijlen en gecombineerde doceerstijlen*
- § 6.2 *Zelfsturend leren*
- § 6.3 *Conclusie*

7) Interviews met muziekdocenten

- § 7.1 *Melanie Aalders*
- § 7.2 *Stefan Terpstra*
- § 7.6.1 *Leerstijltest Kolb* § 8.6.2 *Doceerstijltest Grasha*
- § 7.6.2 *Doceerstijltest Simpsite/Kolb*

8) Resultaten & conclusies

- § 8.1 *Literatuuronderzoek*
- § 9.2 *Interviews*
- § 8.3 *conclusies*

9) Bijlagen. Jouw antwoorden bepalen jouw stijl

- § 9.1 *Vragen leerstijltest Kolb*
- § 9.2 *Vragen doceerstijltest Grasha*
- § 9.3 *Vragen doceerstijltest Simpsite/Kolb*

Inleiding

Doceerstijlen en leerstijlen, twee zijdes van een medaille. Die medaille heet: leren. Zowel doceerstijlen als leerstijlen hebben nogal wat invloed op het leerproces.

De leerstijl van een leerling bepaalt het grootste gedeelte van het leren.

Wat is de achtergrond van een leerling, zijn bagage, cognitief niveau en motivatie.

Niet iedereen is overal goed in, integendeel, mensen hebben verschillende talenten en bij het leren kom je daar mee in aanraking.

Iedereen leert (of doceert) volgens zijn eigen voorkeurstijl Bron: 'Cirkelen rond Kolb', Jeroen Hendriksen

Leerstijlen, doceerstijlen en 'soorten intelligentie' zijn op verschillende manieren in te delen.

Er wordt wel eens gesproken over alfa- en bètamensen. 'Alfamensen' zouden meer geneigd zijn tot emotioneel en rationeel denken, met verschillende vormen van kunst als kenmerkende uiting van het emotionele. Van veel 'bètamensen' wordt gezegd dat ze meer met de ratio hebben die in de wetenschap ligt, of nauwkeuriger: de natuurwetenschap.

Samenvatting

Wat is leren, wat doceren?

De doceerstijl van de docent heeft inderdaad invloed op de lesinhoud.

Ik ben mij bewust van mijn eigen doceerstijl en hou daar rekening mee, zodat ik de leerlingen met verschillende leerstijlen zoveel mogelijk kunnen aanspreken.

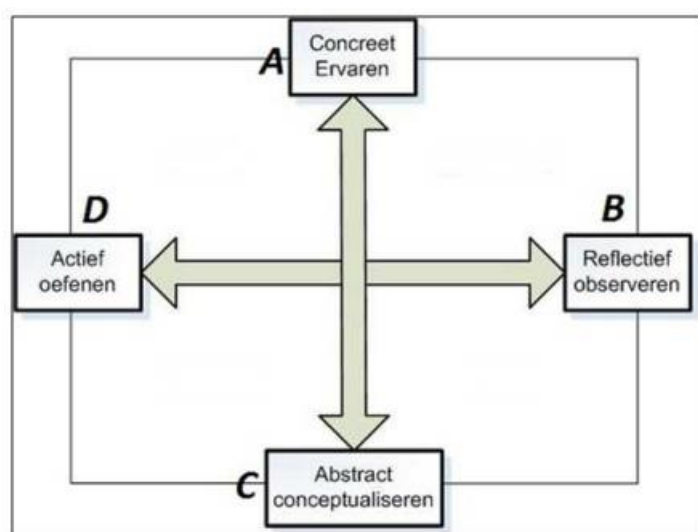
Ook ben ik mij (tot bepaalde hoogte) bewust van de verschillende leerstijlen van leerlingen.

§ 1.1 David Kolb

De Amerikaan David Kolb (1939) is een van de onderzoekers en voorstanders van het zogenaamde ervaringsleren. In zijn boek '*Experiential learning, experience as the source of learning and development*' (1984) omschrijft hij 'leren' als een proces waarbij kennis wordt gecreëerd door het verwerken/transformeren van ervaringen. Kolb presenteert in zijn boek het *hier-en-nu* leren als tegenstelling van het *theoretisch* leren.

§ 1.2 De leercyclus van Kolb

De leercyclus van Kolb bestaat uit vier basisprocessen: (a) concreet ervaren, (b) reflectief observeren, (c) abstract conceptualiseren en (d) actief oefenen/experimenteren. Deze leerprocessen bevinden zich op twee dimensies, 'concrete ervaringen opdoen' (A) versus 'abstracte conceptualisatie' (C) (ofwel vormen en formuleren van abstracte begrippen) en 'observeren en reflecteren' (B) tegenover 'experimenteren en actief oefenen' (D).

Afb. 3

De leercyclus van Kolb

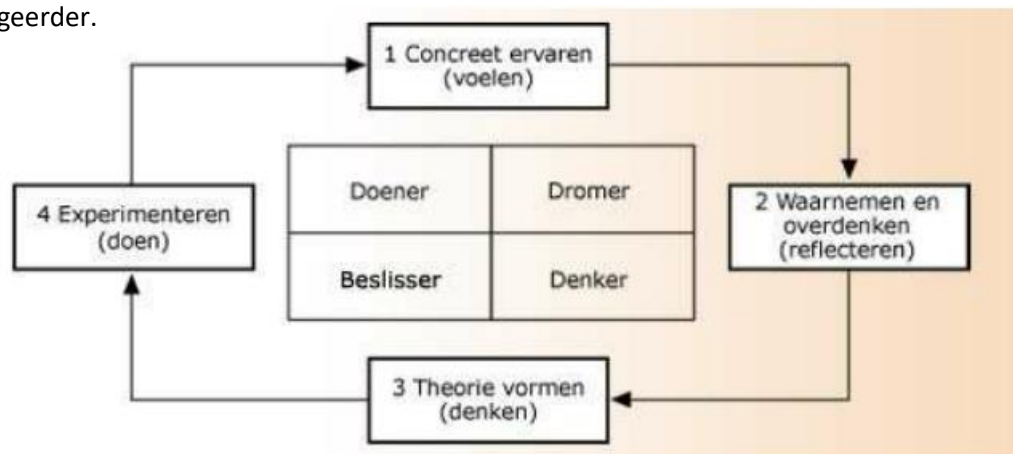
Bron: <http://simsite.nl/iedereen-heeft-stijl/>

Alle fases moeten volgens Kolb doorlopen worden. Dan is er sprake van een effectief leerproces, er vindt integratie plaats van het geleerde. De leeractiviteiten staan in het schema in een vaste volgorde, iemand kan op een willekeurig punt 'instappen', zolang de hele cyclus maar doorlopen wordt. Alleen maar theoretiseren (conceptualiseren) is niet zo zinvol als het op het leren van vaardigheden aankomt (je kunt niet toepassen terwijl je wel weet hoe het moet) en alleen maar ervaren (bijvoorbeeld stage lopen of gewoon maar dingen 'doen') is in dat opzicht ook niet effectief.

Het leerproces houdt niet op na één cyclus. Het is een cirkel die zichzelf herhaalt. De laatste fase van de ene leercyclus is de eerste fase van een volgende leercyclus, leren is een doorgaand en zich verdiepend proces. Deze theorie over leren staat bekend als 'De leercyclus van Kolb'.

Het begrip leerstijl kan worden gedefinieerd als *iemand's voorkeursmethode om informatie te ontvangen en te verwerken*. Bepaalde combinaties van de stadia uit de leercyclus van Kolb vormen de vier leerstijlen zoals die door Kolb worden onderscheiden:

1. **DOENER**
Iemand die bij voorkeur de leeronderdelen van concrete ervaring en actief oefenen/experimenteren combineert, een zgn. accommodator;
2. **BEZINNER**
Iemand die een voorkeur heeft voor de combinatie van concrete ervaringen en reflectieve observatie, een zgn. divergeerder;
3. **DENKER**
Iemand die voornamelijk processen van abstracte conceptualisatie en reflectieve observatie toepast bij het leren. Hij is gericht op logisch nadenken, analyseren en theoretiseren, een zgn. assimilator;
4. **BESLISSER**
Iemand bij wie het abstract conceptualiseren en het actief oefenen / experimenteren domineert. Hij is een pragmaticus en is erop gericht theorieën toepasbaar te maken, een zgn. convergeerder.

De vier leerstijlen van Kolb

Bron: <http://designingthefuture.wordpress.com/2009/01/21/leerstijlen/>

Volgens Kolb is het bij voorbeeld zo dat wanneer je een doener bent, je de andere leerstijlen ook gebruikt. Je hebt alleen een voorkeur voor deze leerstijl, je stapt bij voorkeur in deze fase de leercyclus in of besteedt daar het liefste veel aandacht en tijd aan. De andere fases vind je minder belangrijk of sla je over. Het is goed om je te realiseren dat bijna niemand alleen maar een doener, bezinner, denker of beslisser is. De meeste mensen beschikken over een gecombineerde leerstijl, met een voorkeur voor één van de vier genoemde leerstijlen. Er zijn ook mensen voor wie iedere leermethode even effectief is. Ze scoren op alle dimensies ongeveer even hoog en hebben geen uitgesproken leerstijl.

§ 1.4 Wat doe je met de leerstijlen van Kolb?

Docenten en leerlingen moeten volgens Kolb kennis uitwisselen over leerfasen en leerstijlen. De docent zal meer begrip hebben voor de leerlingen en beter in staat zijn samen met hen kennis en vaardigheden te ontwikkelen. Zo wordt het beter mogelijk 'maatwerk' te leveren, omdat er op verschillende niveaus gedifferentieerd kan worden. Voor de leerling is het nuttig inzicht te hebben in zijn eigen leerstijl omdat het dan beter mogelijk wordt de leerstof op een andere manier aan te pakken. De leerstijl geeft aan waar iemands vaardigheden en veelal ook voorkeuren liggen en daarmee ook zijn sterke en minder sterke punten. Wanneer de leerling zich hiervan eenmaal bewust is, wordt hij de eigenaar van zijn eigen leerproces.

Wat wordt verstaan onder doceren

2

hoofdstuk

§ 2.1 De kerntaak van docenten

De kerntaak van een docent bestaat uit het lesgeven aan leerlingen. Het lijkt heel eenvoudig. Je hebt een groep leerlingen, je hebt een boek of een praktijkles. De groep leerlingen moet de kennis verwerken die in dat boek staat of in de praktijkles geleerd wordt. De docent zorgt dat het tempo van de kennisverwerking op orde blijft en dat er niemand afkijkt als de kennis getoetst wordt. Lesgeven is echter veel meer dan dit alleen. Leerlingen leren op verschillende manieren. De ene leerling heeft meer tijd nodig, anderen maken zich kennis sneller eigen. Een docent is een intermediair voor de overdracht van kennis, maar ook iemand die controleert of de leerling zich de juiste kennis eigen maakt en die het pad bewaakt. Dat doet hij o.a. door huiswerk op te geven en toetsen af te nemen.

Een docent richt een geschikte leeromgeving in om de leerprocessen bij de leerlingen op gang te brengen, te begeleiden en de leerresultaten te beoordelen. De leerinhoud betreft alles rondom dit leren: informatie, vaardigheden, bewegingen, waarden en houdingen.

§ 2.2 Een docent observeert: Pedagoog

Een docent observeert en controleert zijn leerlingen. Hij observeert het leerproces en stelt vragen om te controleren of de te leren kennis ook werkelijk geleerd is. Hij controleert of de leerlingen de kennis op de juiste manier toepassen.

§ 2.3 Een docent stuurt: Docent

Je kunt een docent als een verkeersagent zien, die zorgt dat de leerlingen zich door de stof bewegen, van A tot Z en met de juiste snelheid. Aan het einde van de weg heeft de leerling recht op een rijbewijs.

§ 2.4 Een docent coacht

Een docent is ook coach. Coachend lesgeven is zodanig lesgeven dat leerlingen van binnenuit in beweging komen, dat ze dichterbij hun natuurlijke staat van leren komen en dat hun motivatie, eigenheid en zelfsturend vermogen kan groeien. Het doel is op een coachende manier leerlingen begeleiden bij het vergroten van hun leerverlangens, hun leervermogen en daarmee hun leerprestaties.

§ 2.5 Een docent houdt toezicht op het leerproces: Mentor

Een docent formuleert leerdoelen en geeft feedback. Een docent is didactisch vaardig, staat in contact met de inhoud van de les, heeft verstand van zijn vak en maakt op een goede manier contact met de leerlingen.

Wat wordt verstaan onder doceerstijlen

3 hoofdstuk

§ 3.1 Doceerstijlen volgens Grasha

Anthony Grasha (1942) was een cognitief en sociaal-psycholoog. Hij behaalde zijn Ph.D. aan de Universiteit van Cincinnati in 1968. Zijn indrukwekkende carrière aan de universiteit, die hij begon als directeur van het Instituut voor onderzoek en opleiding in het hoger onderwijs, is uiteindelijk gericht geweest op zijn didactische vaardigheden en het streven naar het verbeteren van de 'leerervaring' van studenten. Grasha schreef talloze artikelen en gaf tal van presentaties op het gebied van onderwijs en leren. Bovendien was hij auteur van verschillende boeken waaronder zijn toonaangevende publicatie uit 1996, *Teaching with Style*⁵. In dit boek wordt een onderverdeling uiteen gezet, gebaseerd op de *aanwezigheid* van een docent in de klas.

Grasha overleed in 2003 op 61-jarige leeftijd.

Grasha: 'De doceerstijl wordt bepaald door persoonlijke kwaliteiten en gedrag van de docent. Dit uit zich in hoe een klas geleid wordt. Het is de manier hoe docenten zich onderscheiden, zich in de didactiek laten leiden en hoe deze instructie geven. Dit alles heeft invloed op hoe een leerling leert'.

§ 3.2 De onderverdeling van mogelijke doceerstijlen volgens Grasha

1) *Expert*

Heeft kennis en expertise die studenten nodig hebben. Streeft ernaar om zijn status te behouden als deskundige onder leerlingen door het tentoonspreiden van gedetailleerde kennis. Daagt studenten uit om op die manier hun competenties te verbeteren. Bezigt met het doorgeven van informatie en de verzekering dat de leerlingen goed voorbereid zijn.

Voordeel: De informatie, kennis en vaardigheden die dit type docent bezit.

Nadeel: De weergave van kennis kan intimiderend zijn voor leerlingen. Ook is er niet altijd aandacht voor de onderliggende gedachteprocessen van de leerlingen.

2) *Formal Authority*

Beschikt over een status als gevolg van kennis maar ook door zijn rol op de school. Is bezig met het geven van feedback, formuleren van leerdoelen, verwachtingen en gedragsregels voor leerlingen.

Houdt zich bezig met het vormgeven van leerprocessen en handelingen op een juiste en gestandaardiseerde manier. Biedt op die manier structuur die leerlingen nodig hebben om te leren.

Voordeel: Er is focus op duidelijke verwachtingen en gedragscodes.

Nadelen: Het kan leiden tot een rigide, gestandaardiseerde en minder flexibele manier van lesgeven en omgang met de leerlingen en hun zorgen.

3) *Personal Model*

Gelooft in "onderwijs door persoonlijk voorbeeld" en stelt een prototype voor hoe te denken en zich te gedragen. Houdt toezicht op, begeleidt en stuurt door te laten zien hoe je dingen doet en stimuleert dit door leerlingen vervolgens te observeren en de aanpak na te laten bootsen.

Voordeel: Een nadruk op directe observatie door middel van het volgen van een rolmodel.

Nadeel: Sommige docenten kunnen gaan geloven dat hun aanpak de beste manier is. Dit leidt er toe dat leerlingen het gevoel kunnen krijgen onvoldoende te presteren als ze niet kunnen voldoen aan die verwachtingen en normen.

4) Facilitator

Benadrukt het persoonlijke karakter van de docent-leerling interactie. Begeleidt en leidt leerlingen door vragen te stellen, het verkennen van opties, suggereert alternatieven, en moedigt hen aan criteria te ontwikkelen om weloverwogen keuzes te maken. Een algemeen doel is het ontwikkelen van het onafhankelijk denken, initiatief en verantwoordelijkheid. Werkt op een adviserende manier met leerlingen aan projecten en probeert zo veel mogelijk steun en aanmoediging te geven.

Voordeel: De persoonlijke flexibiliteit, de focus op behoeften van leerlingen, hun doelstellingen en de bereidheid om alternatieve aanpak te verkennen en uit te proberen.

Nadeel: het is een tijdrovende doceerstijl.

5) Delegator

Bezig met het ontwikkelen van de autonomie van de leerlingen. Leerlingen werken zelfstandig aan projecten of als onderdeel van autonome teams. De docent is op verzoek van de leerlingen beschikbaar als een deskundige.

Voordeel: Helpt leerlingen om zichzelf te zien als zelfstandige leerlingen.

Nadeel: De docent kan het aan het verkeerde eind hebben in hoeverre de leerling klaar is om zelfstandig te werken. Sommige leerlingen kunnen niet zo goed omgaan met de gegeven autonomie.

Bron: Stefan Terpstra

De leerstijl van de docent

Hoofdstuk 4

§ 4.1 Voorkeursleerstijl

In een klas hebben zoals eerder gezegd niet alleen de leerlingen een bepaalde leerstijl, maar ook de docenten. En wanneer, in de woorden van Henk Witteman¹⁶ 'een docent eenzijdig lesgeeft vanuit zijn eigen leerstijl, dan zullen zijn lessen slechts bij een deel van zijn leerlingen in vruchtbare aarde vallen'. Wanneer een docent alleen vanuit zijn eigen leerstijl doceert, bestaat een risico dat deze bij voorbeeld vanuit de theorie begint en te weinig tijd overlaat voor het oefenen en toepassen. Het kan ook zijn dat er juist teveel vanuit cases en voorbeelden gewerkt wordt, terwijl de overkoepelende theorie onderbelicht blijft. Daardoor komen bepaalde aspecten onvoldoende aan de orde en wordt door de leerlingen niet optimaal geleerd.

Als docent heb je in elk geval op twee manieren te maken met de leerstijlen van Kolb:

- 1) De leerlingen hebben een voorkeursleerstijl. Er is een grote kans dat in een klas verschillende leerstijlen in meer of mindere mate vertegenwoordigd zijn. Een goede les spreekt alle leerstijlen aan.
- 2) Als docent heb je ook een bepaalde voorkeursleerstijl. De kans is groot dat je van nature deze manier van lesgeven voorop plaatst.

Dit heeft een complex proces tot gevolg dat nader uitgewerkt wordt in hoofdstuk 6.

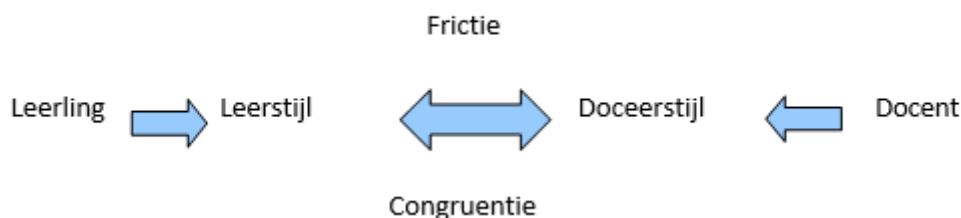
§ 4.2 De leerstijl van de docent en die van de leerling

De leerstijltheorie van Kolb stelt de docent in staat om de leerstijlen van de leerlingen te identificeren en hun doceerstijl daar op aan te passen. Docenten ontwikkelen in hun lespraktijk een manier van doen die past bij hun eigen normen en waarden en persoonlijkheid. Daarom komen de eigen voorkeursleerstijl en doceerstijl vaak overeen. Een docent doet er dus goed aan zich bewust te zijn van zijn eigen leerstijl. Door kennis op te doen over leerstijlen en inzicht hierin te verwerven kan een docent de leerstijlen in een klas vertalen naar effectieve werkvormen en variëren in werkvormen. De leerstijltheorie van Kolb is voor de docent een combinatie van bewustwording, verdieping, reflectie, 'leren leren', creatief oefenen en groepsleren.

Een persoonlijke stijl Bron: <http://store.drumbum.com/>

Wederzijdse beïnvloeding van leerstijl en doceerstijl Hoofdstuk 5

§ 5.1 Leerproces

De docent initieert en stuurt het leerproces. Beide partijen weten dat het bij dit leerproces gaat om de overdracht van kennis in de meest brede zin van het woord. Een professionele docent houdt zich bezig met de vraag hoe de zelfstandigheid van de leerling te vergroten. Bovendien zal hij zich afvragen in hoeverre zijn professionele vaardigheden voldoende zijn om het gewenste leergedrag bij zijn leerlingen te vormen.

§ 6.2 Leerstijl – Doceerstijl

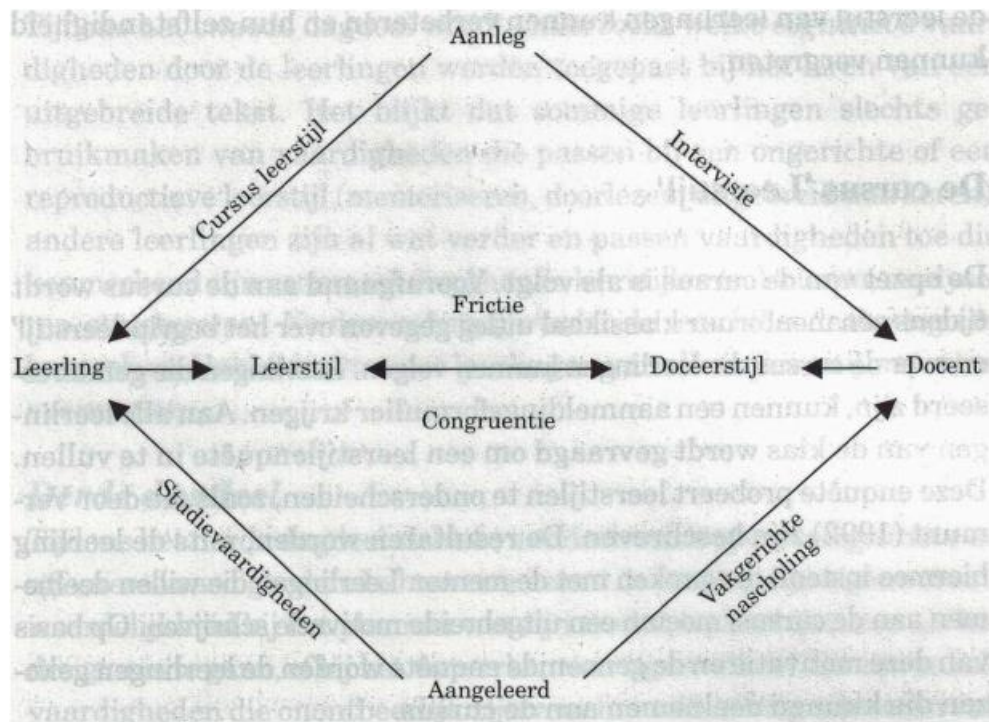
Binnen de muren van het lokaal komen de leerling en de docent samen, elk met een eigen leerstijl en de docent met een doceerstijl. Vermunt noemt dit leer- en instructieactiviteiten die elkaars spiegelbeeld zijn, hij vat dit samen als de 'leerinstructiefunctie'. Als er onvolkomenheden zijn in het leerproces, zijn doceer- en leerstijl niet voldoende op elkaar afgestemd. Als dit niet lukt, spreekt Vermunt over *frictie*. Frictie kan *constructief* of *destructief* zijn.

§ 6.3 Frictie – Congruentie

Constructieve frictie is een tijdelijke disharmonie tussen de instructie en het niveau waarop de leerling de noodzakelijke vaardigheden beheerst. De leerling weet zich uitgedaagd, neemt de uitdaging aan en tilt de toepassing van de leerfuncties op een hoger plan. Destructieve frictie resulteert in een desoriëntatie van de leerling. Hij heeft geen idee hoe hij verder moet komen met de leerstof, haakt af en spant zich niet meer serieus in voor dat specifieke leerdomein. Het is de taak van de docent frictie te signaleren en om te zetten in '*congruentie*', d.w.z. een goede afstemming van de leer- en instructieactiviteit.

§ 6.4 Bewustwording

De leerstijl van de leerling en de doceerstijl van de docent worden bepaald door zowel aanleg als aangeleerde eigenschappen. Er zijn verschillende instrumenten denkbaar om docenten en leerlingen verder te helpen. Leerlingen leren over hun leerstijl en kunnen deze efficiënter inzetten. Docenten worden zich, onder meer door intervisie, bewust van hun eigen doceerstijl. Ook verdiepen docenten zich in de leerstijlen van hun leerlingen. Door dit proces in te gaan wordt frictie zoveel mogelijk omgezet in congruentie of constructieve frictie (*afb. 11*).

Van frictie naar congruentie

Bron: *Leren leren in didactisch perspectief*, Kaldewey, Haenen, Wils, Westhof

Begeleidingstijlen passend bij de (gecombineerde) leerstijlen

Hoofdstuk 6

§ 6.1 16 gecombineerde leerstijlen, 16 gecombineerde doceerstijlen

In het boek '*Gemotiveerd leren, werken met leer- en begeleidingstijlen*' van Carla Plas, worden Kolb en Vermunt met elkaar gecombineerd. Hieruit ontstaan 16 gecombineerde leerstijlen. Bij elk van deze 16 gecombineerde leerstijlen moet passende begeleiding geboden kunnen worden. Er zijn door combinaties te maken ook 16 verschillende begeleidingsstijlen denkbaar. Ik interpreteer in deze scriptie 'begeleidingstijlen' als zijnde 'doceerstijlen'.

Voorbeelden

Een *reproductiegerichte doener* wil het liefst begeleid worden op een manier zoals iedere doener begeleid wil worden, gecombineerd met de begeleiding die passend is bij de reproductiegerichte leerstijl. Een *toepassingsgerichte denker* wordt het liefst begeleid op een manier zoals elke denker begeleid wordt, gecombineerd met een passende begeleiding voor de toepassingsgerichte leerstijl. Dit geldt voor alle gecombineerde leerstijlen.

§ 6.2 Zelfsturend leren

Er wordt gesteld dat het doel van 'zelfsturend leren' is dat een leerling een gewenste leerstijl ontwikkelt. Hij zal *metacognitieve leeractiviteiten* ^{a)} ontwikkelen.

Het is de taak van de docent om de leerling in het leerproces te begeleiden, teneinde deze vaardigheden te ontwikkelen. Als een leerling zich een andere leerstijl eigen heeft gemaakt, kan hij zelfsturend leren. Dat wil niet zeggen dat de leerling geen externe sturing meer nodig heeft; als een leerling door persoonlijke interesse en de beheersing van metacognitieve leeractiviteiten in staat is betekenisgericht te leren, wil dat niet zeggen dat hij dat ook altijd zal doen. Zo kan het zijn dat een actieve leerling die gewend is zelf het leerproces zelf te sturen niet gemotiveerd is dit ook te doen buiten het eigen interessegebied.

§ 6.3 Conclusie

Als een leerling in een nieuwe leersituatie terechtkomt waar hij iets moet leren wat niet zijn voorkeur heeft, dan is de kans van slagen groter als hij zich een nieuwe leerstijl heeft aangemeten. Hij kan toch leren, de leerling heeft immers nieuwe vaardigheden geleerd die hij niet van nature had.

Bij de begeleiding om dit verder te ontwikkelen, is het belangrijk dat de begeleider (de docent) inzicht heeft in de fase van het leerproces van een leerling en daar zijn begeleiding op laat aansluiten. Als een begeleider daar in slaagt en de hiervoor genoemde doelstelling nastreeft, dan is er sprake van *passende begeleiding*. Een docent heeft zijn doceerstijl aangepast.

a) Metacognitieve leeractiviteiten zijn activiteiten die een leerling gebruikt om zich op zijn leertaak te oriënteren, leerinhouden te kiezen, controle uit te oefenen over zijn verwerkingsactiviteiten en om het verloop en de resultaten van zijn leerproces te sturen en te leiden. Ze leiden daardoor indirect tot leerresultaten. Deze activiteiten hebben betrekking op het uitoefenen van controle over zowel de cognitieve als de affectieve verwerking van leerinhouden. Je moet denken aan activiteiten als: oriënteren, plannen, proces bewaken, toetsen, diagnosticeren, bijsturen, evalueren, reflecteren.

Interviews

Hoofdstuk 7

§ 7.1 Melanie Aalders

Melanie is muziekdocent op het Regiuscollege in Schagen en bij kunsteducatieinstelling Cool kunst en cultuur in Heerhugowaard. Verder is zij zangeres.

Melanie en ik zijn getrouwd. We waren deze zomer samen op vakantie en werkten tijdens de vakantie ook aan onze scripties. Melanie maakt een scriptie over de toepassing van leerstijlen in muziekmethodes voor het Voortgezet Onderwijs. Ik interviewde haar terwijl we in Zeeland bij familie logeerden.

Op wat voor manier houd je rekening met de leerstijlen van leerlingen?

'Door mijn uitleg op verschillende manier vorm te geven en door opdrachten niet steeds op dezelfde manier te formuleren.'

'Ik ben op de hoogte van de leerstijlen volgens Kolb en volgens Vermunt en ga daar bewust mee om. Het is wel eens moeilijk om in de weinige tijd die je per klas hebt je onderwijs vorm te geven en dan ook nog rekening te houden met ieders afzonderlijke leerstijl. Het is niet realistisch om iedere leerling zijn leerstijl te willen kennen en daar aan tegemoet te komen. Ik houd wel rekening met de verschillende leerstijlen in het algemeen.'

In hoeverre beïnvloedt jouw doceerstijl de inhoud van de muziekles?

'Waarschijnlijk meer dan je denkt, je neemt altijd jezelf mee in de les. Je opleiding en levenservaring, je achtergrond zijn erg belangrijk voor hoe je de les invult. Mijn doceerstijl verandert ook wel, is ook afhankelijk van de lesinhoud. Ik benader de lesstof vaak vanuit de theorie maar probeer er wel altijd voor te zorgen dat een doener ook meteen aan de slag kan. Ik ben wel vaak meer bezig voor de denker als ik bij voorbeeld theorieles geef, de bezinners en de doeners haken wel eens af. Maar goed, daarna probeer ik die er wel weer bij te betrekken, ben me er bewust van dat dat wel eens gebeurt.'

'Zelf zit ik tussen een doener en een beslisser in. Wil wel eerst de theorie weten maar ga er daarna vooral zo snel mogelijk mee aan de slag.'

'Je moet als docent het voor elkaar zien te krijgen dat je niet alleen leerlingen aanspreekt die dezelfde leerstijl hebben als jijzelf. Aan de andere kant zit er een kans in dat je richtingloos wordt als je niet je eigen stijl meeneemt. Je staat ergens voor.'

In hoeverre beïnvloedt jouw leerstijl de inhoud van de muziekles?

'Ik zie niet zoveel verschil tussen je voorkeursleerstijl en je voorkeursdoceerstijl, deze zijn met elkaar verbonden. Je moet je doceerstijl soms aanpassen om bepaalde dingen uit te kunnen leggen. Je leerstijl aanpassen zal niet vaak nodig zijn, omdat dat het meest relevant is voor jezelf en niet voor je leerlingen.'

§ 7.2 Stefan Terpstra

Stefan is muziekdocent bij kunsteducatieinstelling Cool kunst en cultuur in Heerhugowaard en tevens auteur van deze scriptie.

Stefan Terpstra

foto: Erwin Vader

Op wat voor manier houd je rekening met de leerstijlen van leerlingen?

Door te zoeken naar afwisseling in uitleg en werkvormen. Dit is, sinds ik me daar bewust van geworden ben, meestal een automatisme. Howard Gardner en het onderwijs zoals dat op Daltonscholen gegeven wordt, hebben me op dat spoor gezet. Ook heb ik een aantal jaar geleden een cursus gevolgd over leerstijlen in de muziekles.

Als jonge docent is je didactisch repertoire (hoe je dingen uitlegt) nog niet zo groot. Je doet dit in het begin op je gevoel. Je komt er na verloop van tijd achter dat bepaalde dingen bij bepaalde leerlingen niet binnenkomen en daardoor kwartjes niet vallen. Hier moet je wat mee doen.

Je doceerstijl is ook afhankelijk van het type les. Geef je theorieles aan een klas? Geef je een praktijkles aan een klas? Dirigeer je een schoolorkest? Bij de tieners en volwassenen die ik pianoles geef ben ik vaak coachend aan het lesgeven. De jongere kinderen die ik op pianoles heb, neem ik aan de hand mee door het boek en de lesstof. Als ik een praktijkles geef of het schoolorkest leid ben ik een 'lichte muziekdirigent'. Ik geef slagtechnisch alleen het hoognodige aan. Ik probeer in de lessen andere op die manier te werken aan samenspel en 'naar elkaar luisteren'. Dat ik in het verleden degelijke lessen slagtechniek gehad heb, helpt natuurlijk wel.

In hoeverre beïnvloedt jouw doceerstijl de inhoud van de muziekles?

Ik streef naar een doceerstijl die een gemiddelde leerling aanspreekt en probeer daarbij extra aandacht te hebben voor de leerlingen die goed zijn in muziek, of het vak juist moeilijk vinden. Toch kun je het niet iedereen naar de zin maken, maar je moet als docent natuurlijk wel oog hebben voor de verschillen in niveau en leerstijl tussen leerlingen.

Mijn doceerstijl zal eerder de vorm van de les beïnvloeden dan de inhoud. Ik ben een doener, speel en zing graag iets voor. Dit heeft een enthousiasmerende werking en geeft mij als docent 'muzikale overredingskracht.'

In hoeverre beïnvloedt jouw leerstijl de inhoud van de muziekles?

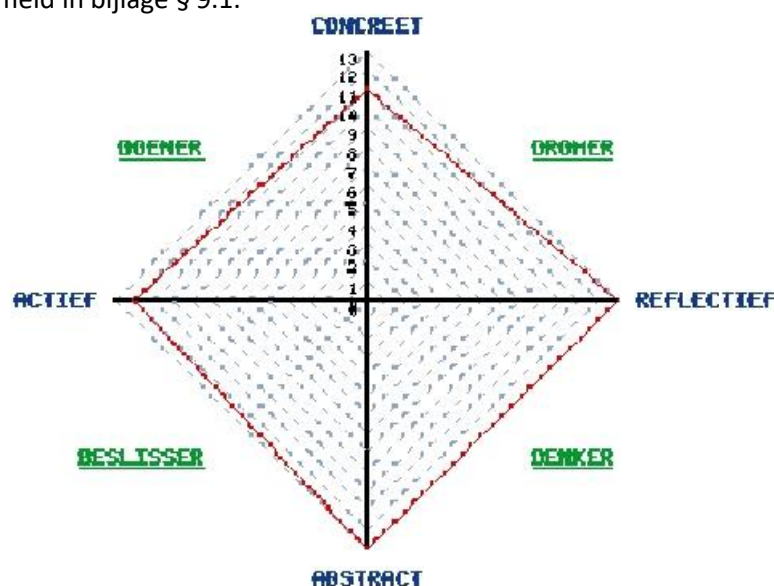
Ik ben een 'alfaleerling'. Toen ik les ging geven in muziektheorie zag ik op een gegeven moment bevestigd wat ik al wist: ik doe alles op mijn gehoor. Ik moest, om deze lessen te kunnen geven, het didactisch over een andere boeg gooien en goed nadenken over hoe ik de stof aanbood. Ook raakte ik tijdens de lessen wel eens verstrikt in de lesstof. Dit gebeurde natuurlijk als ik het niet grondig genoeg had voorbereid.

De leerlingen die toen theorieles van mij hadden, hebben veel geleerd van de lessen, maar ik ook. Heb veel lesmateriaal zelf gemaakt, zelf extra lessen genomen, ben er echt ingedoken. De lessen kregen meer diepgang, ik werd echt beter in de overdracht van de lesstof. Ik moet zeggen dat ik het leuk vond om deze lessen te geven, maar de lesstof ook wel erg 'in het hoofd'. Ik ben een docent die vooral aan de slag gaat met muziek en mensen, dat ligt me het beste. Theoriedocenten zijn 'een ander type docent'. Het was grappig om te ontdekken dat, wanneer je een aantal jaar theorieles gegeven hebt, het volgens de leerlingen in de les vaak net lijkt of je goed bent in exacte vakken.

§ 7.6.1 Leerstijltest Kolb

Stefan Terpstra heeft een Kolb-leerstijltest gedaan op internet. In deze test werd gevraagd aan te vinken welke stellingen je aanspreken. Dit was de uitslag van de test.

De vragen staan vermeld in bijlage § 9.1.

Uitslag leerstijltest Stefan Terpstra

Een aantal jaar geleden heb ik deze test ook gemaakt. Opvallend was dat deze 'vlieger' toen niet zo mooi evenwichtig in het midden. Hij was toen overwegend een *beslisser*. Hij denkt dat de afgelopen jaren zijn leervermogens efficiënter zijn geworden. Hij overweegt meer, is iets 'voorzichtiger'. Hij kan ook beter op zijn eigen functioneren en leerproces reflecteren. Hij vond het een verrassende uitslag!

§ 7.6.2 Doceerstijltest Grasha

Hij heeft een Grasha doceerstijltest gedaan op internet. In deze test werd gevraagd aan te vinken welke stellingen je aanspreken. Dit was de uitslag van de test.

De vragen staan vermeld in bijlage § 9.2.

De uitslag

2.875	2.375	3.375	3.875	3.375
expert	formalauthority	personalmodel	facilitator	delegator
Moderate	Moderate	Moderate	Moderate	High

Uitslag doceerstijltest

Volgens Grasha is hij overwegend een '*delegator*'. Hij herkent zich daar tot bepaalde hoogte wel in, maar wil dit wel nuanceren. Meer dan vroeger neemt hij als docent tegenwoordig een sturende rol in. Hij probeert de leerlingen duidelijkheid te geven waar ze naar toe moeten werken. Waarschijnlijk is hij van nature een '*delegator*'. Daarnaast is hij bewust bezig aspecten van de andere doceerstijlen te integreren in zijn eigen doceerstijl.

Resultaten en conclusies

8

hoofdstuk

§ 8.1 Literatuuronderzoek

'De doceerstijl wordt bepaald door persoonlijke kwaliteiten en gedrag van de docent. Dit uit zich in hoe een klas geleid wordt. Het is de manier hoe een docent zich onderscheidt, zich in de didactiek laat leiden en hoe deze instructie geeft. Dit alles heeft invloed op hoe een leerling leert.'

'Doceerstijlen houden verband met de overtuigingskracht van de docent en lesmateriaal dat gebruikt wordt tijdens de interactie met de leerling. Het is de karakteristieke benadering van de docent die belangrijker geacht wordt dan de gebruikte methode.'

'Doceerstijlen kunnen verband houden met het 'onderwijskundig gedrag' van de docent en zijn overtuigingen.'

'De doceerstijl wordt bepaald door het gedrag van de docent, welke middelen hij gebruikt voor de overdracht van informatie en de ontvangst van informatie van de leerling. De filosofie van de docent over onderwijs wordt op deze wijze in de les geïmplementeerd.'

'Een conservatieve doceerstijl gaat gepaard met een directieve leiderschapsstijl en een leerstofgerichte taakinkleuring, terwijl docenten met een progressieve doceerstijl juist een non-directieve manier van leidinggeven hanteren en leerling-gericht zijn. Mengvormen komen uiteraard ook voor.'

Leerstijl docent

Henk Witteman: 'Als een docent eenzijdig lesgeeft vanuit zijn eigen leerstijl, dan zullen zijn lessen slechts bij een deel van zijn leerlingen in vruchtbare aarde vallen'.

Aanpassing doceerstijl: 'Bij de begeleiding om dit verder te ontwikkelen is het belangrijk dat de begeleider (de docent) inzicht heeft in de fase van het leerproces van een leerling en daar zijn begeleiding op aan laat sluiten. Als een begeleider daar in slaagt en de hiervoor genoemde doelstelling nastreeft, dan is sprake van passende begeleiding. Een docent heeft zijn doceerstijl aangepast.'

§ 8.2 Interviews

'Als jonge docent leerde ik dat mijn doceerstijl erg talig is. Ik ben daarna de stof op allerlei manieren gaan aanbieden, leuker ook, anders werden de lessen van die hoorcolleges.'

'Ik denk dat ik erg uitga van (leerlingen die) doeners (zijn), omdat ik zelf nogal een doener ben. Ik werk vanuit bezig zijn, de ervaring. Ik heb het idee dat de meerderheid van de leerlingen zo in elkaar zit. Ik weet niet of dat zo is, maar zo lijkt het te zijn.'

'Waarschijnlijk (beïnvloedt je doceerstijl je les) meer dan je denkt, je neemt altijd jezelf mee in de les. Je opleiding en levenservaring, je achtergrond zijn erg belangrijk voor hoe je de les invult. Mijn doceerstijl verandert ook wel, is ook afhankelijk van de lesinhoud.'

'Als ik heel bewust en duidelijk het einddoel van de les aangeef, dan denk ik dat de leerlingen ook op een andere manier aan het werk gaan.'

‘Ik streef naar een doceerstijl die een gemiddelde leerling aanspreekt en probeer daarbij extra aandacht te hebben voor de leerlingen die goed zijn in muziek, of het vak juist moeilijk vinden. ’

§ 8.3 Conclusies

Uit de literatuur en de interviews kun je concluderen dat de doceerstijl van een docent de lesinhoud beïnvloedt.

Uit de interviews kun je opmaken dat docenten zich hier over het algemeen bewust van zijn en hun best doen om te variëren in werkvormen, instructie op een andere manier vorm te geven en op deze manier verschillende leerlingen zo veel mogelijk aan te spreken.

Docenten houden over het algemeen ook rekening met leerstijlen van leerlingen. Ze passen, bewust of onbewust, hun instructie en werkvormen aan. Vaak doen de docenten dit sterker als ze met individuele leerlingen werken of in kleine groepjes. In klassikale lessen houden de docenten in minder mate rekening met de leerstijlen van leerlingen, een en ander hangt ook van de lesvorm af, of de les bijvoorbeeld een theorieles of praktijkles betreft .

Bijlagen

9

hoofdstuk

§ 9.1 Vragen leerstijlentest

- 1 Ik heb uitgesproken ideeën over wat goed en fout is.
- 2 Ik ben vaak roekeloos.
- 3 Ik los problemen het liefst stap-voor-stap, gestructureerd op.
- 4 Ik vind dat formaliteiten mensen beknotten.
- 5 Ik heb een directe, no-nonsense stijl.
- 6 Ik vind acties gebaseerd op intuïtie vaak even goed als acties gebaseerd op zorgvuldig overwegen en analyseren.
- 7 Ik houd van werk waarbij ik de tijd heb om alles uit te zoeken.
- 8 Ik vraag mensen regelmatig naar hun uitgangspunten.
- 9 Het belangrijkste is hoe iets in de praktijk uitwerkt.
- 10 Ik ga actief op zoek naar nieuwe ervaringen.
- 11 Als ik iets hoor van een nieuw idee of een nieuwe benadering, begin ik meteen de toepassing in de praktijk uit te werken.
- 12 Ik hecht veel belang aan zelfdiscipline zoals dieet houden, regelmatig lichaamsbeweging, vasthouden aan een bepaalde routine, etc.
- 13 Ik stel er een eer in iets grondig te doen.
- 14 Ik klik het best met logische, analytische mensen dan met emotionele of 'irrationele' mensen.
- 15 Ik ga zorgvuldig te werk bij de interpretatie van beschikbare informatie en hoed me voor overhaaste conclusies.
- 16 Het liefst neem ik een beslissing na zorgvuldige overweging van vele alternatieven.
- 17 Ik voel me meer aangetrokken tot nieuwe, ongewone ideeën dan tot praktische ideeën.
- 18 Ik houd niet van iets dat niet af is en pas het liefst alles in een samenhangend patroon.
- 19 Ik accepteer en houd me aan vastgestelde procedures zolang ik ze efficiënt vind om een doel te bereiken.
- 20 Ik breng mijn acties graag in verband met een algemeen principe.
- 21 In discussies kom ik graag meteen ter zake.
- 22 Ik ben geneigd een zekere afstand te bewaren tot mijn collega's.
- 23 Ik vind het een enorme uitdaging iets nieuws en anders aan te pakken.
- 24 Ik houd van mensen die zich onverwacht en spontaan gedragen.
- 25 Ik verdiep me in alle details voor ik een conclusie trek.
- 26 Ik vind het moeilijk om te komen met wilde, spontaan opkomende ideeën.
- 27 Ik verspil niet graag tijd door om de hete brij heen te draaien.
- 28 Ik pas er voor op overhaaste conclusies te trekken.
- 29 Ik heb graag zo veel mogelijk bronnen van informatie. Hoe meer gegevens om over na te denken, hoe liever.
- 30 Oppervlakkige mensen die alles niet zo serieus nemen irriteren me vaak.
- 31 Ik luister eerst naar anderen voor ik mijn mening geef.
- 32 Ik laat meestal duidelijk merken hoe ik over iets denk.
- 33 Ik vind het leuk om andere mensen bezig te zien in een discussie.
- 34 Ik reageer liever spontaan en flexibel op gebeurtenissen dan alles van tevoren te plannen.
- 35 Ik vind het erg prettig te werken met schema's zoals netwerkanalyses, flowcharts, organogrammen, projectplanningen, etc.
- 36 Ik vind het vervelend als ik werk moet afraffelen om een tijdslimiet te halen.
- 37 Ik beoordeel ideeën meestal op hun praktische waarde.
- 38 Rustige, bedachtzame mensen bezorgen mij vaak een ongeduldig gevoel.

- 39 Mensen die zich hals over kop ergens instorten ergeren mij vaak.
40 Het is belangrijker om van het heden te genieten dan na te denken over het verleden of de
41 toekomst.
Volgens mij zijn beslissingen die gebaseerd zijn op een grondige analyse van alle informatie
beter dan beslissingen gebaseerd op intuïtie.
42 Ik neig tot perfectionisme.
43 In discussies draag ik vaak ideeën aan die me ineens te binnen schieten.
44 In besprekingen kom ik met praktische, realistische ideeën.
45 Regels zijn er vaak om overtreden te worden.
46 Ik neem het liefst afstand van een situatie en bekijk de dingen van alle kanten.
47 Ik zie vaak de zwakke punten en inconsequenties in de argumenten die anderen aanvoeren.
48 Over het algemeen praat ik meer dan ik luister.
49 Ik zie vaak betere, meer praktische manieren om iets gedaan te krijgen.
50 Geschreven rapporten moeten volgens mij kort en bondig zijn.
51 Ik vind dat rationeel, logisch denken de overhand moet hebben.
52 Ik houd gesprekken liever zakelijk dan over koetjes en kalfjes te praten.
53 Ik houd van mensen die met beide benen stevig op de grond staan.
54 Als mensen met irrelevante dingen komen in discussies en afdwalen word ik ongeduldig.
55 Als ik een rapport moet schrijven maak ik meestal eerst een aantal concepten voor ik de
definitieve versie schrijf.
56 Ik probeer graag dingen uit om te zien of ze werken in de praktijk.
57 Ik vind het belangrijk oplossingen te vinden via een logische benadering.
58 Ik vind het leuk de grote prater te zijn.
59 In gesprekken vind ik vaak dat ik de realist ben, die zorgt dat niemand afdwaalt en zich
verliest in vage speculeringen.
60 Ik overweeg graag vele alternatieven voor ik een besluit neem.
61 In gesprekken met mensen vind ik mijzelf vaak de nuchterste en meest objectieve.
62 In discussies blijf ik liever op de achtergrond dan de leiding nemen en het hoogste woord
te voeren.
63 Ik vind het fijn lopende zaken te zien in een wijder perspectief, meer op lange termijn.
64 Als er iets mis gaat, schud ik het graag van mij af en beschouw het als een extra ervaring.
65 Ik verwerp wilde, spontane ideeën meestal als onpraktisch.
66 'Bezint eer ge begint' vind een belangrijk motto.
67 Over het algemeen luister ik meer dan ik praat.
68 Ik ben vaak hard tegen mensen die moeite hebben om problemen logisch te benaderen.
69 Meestal vind ik dat het doel de middelen heiligt.
70 Ik geef er niets om anderen te kwetsen als het werk maar gedaan wordt.
71 De formaliteit van specifieke doelstellingen en plannen benauwt me.
72 Meestal ben ik de 'spil' van een gezelschap.
73 Ik doe alles wat nodig is om iets gedaan te krijgen.
74 Methodisch, gedetailleerd werk verveelt me snel.
75 Ik onderzoek graag de uitgangspunten, principes en theorieën die ten grondslag liggen aan
zaken of gebeurtenissen.
76 Ik wil er altijd graag achter komen wat andere mensen denken.
77 Ik heb graag dat vergaderingen ordelijk verlopen en dat er niet wordt afgeweken van de
agenda.
78 Ik laat me niet in met subjectieve of omstreden onderwerpen.
79 Ik geniet van drama en opwindning in een crisissituatie.
80 Anderen vinden vaak dat ik geen begrip kan opbrengen voor hun gevoelens.

Leerstijl Scores - Uitspraken omcirkelen

Zet in achter de onderstaande lijst een kruisje bij het nummer van de uitspraken die je met een X oftewel JA hebt beantwoord

I – Vraag nummer	II – Vraag nummer	III – Vraag nummer	IV – Vraag nummer
2	7	1	5
4	13	3	9
6	15	8	11
10	16	12	19
17	25	14	21
23	28	18	27
24	29	20	35
32	31	22	37
34	33	26	44
38	36	30	49
40	39	42	50
43	41	47	53
45	46	51	54
48	52	57	56
58	55	61	59
64	60	63	65
71	62	68	69
72	66	75	70
74	67	77	73
79	76	78	80
Totaal I =	Totaal II =	Totaal III =	Totaal IV =

§ 9.2 Vragen Doceerstijltest

The following is a Grasha-Riechmann teaching style survey. Respond to each of the items below in terms of how you teach. If you teach some courses differently than others, respond in terms only of one specific course. Fill out another survey for the course(s) that you teach in a different style.

Respond to questions below by using the following rating scale:

**1 = strongly disagree | 2 = moderately disagree | 3 = undecided |
4 = moderately agree | 5 = strongly agree**

1. Facts, concepts, and principles are the most important things that students should acquire.
2. I set high standards for students in this class.
3. What I say and do models appropriate ways for students to think about issues in the content.
4. My teaching goals and methods address a variety of student learning styles.
5. Students typically work on course projects alone with little supervision from me.
6. Sharing my knowledge and expertise with students is very important to me.
7. I give students negative feedback when their performance is unsatisfactory.
8. Activities in this class encourage students to develop their own ideas about content issues.
9. I spend time consulting with students on how to improve their work on individual and/or group projects.
10. Activities in this class encourage students to develop their own ideas about content issues.
11. What I have to say about a topic is important for students to acquire a broader perspective on the issues in that area.
12. Students would describe my standards and expectations as somewhat strict and rigid.
13. I typically show students how and what to do in order to master course content.
14. Small group discussions are employed to help students develop their ability to think critically.
15. Students design one of more self-directed learning experiences.
16. I want students to leave this course well prepared for further work in this area.
17. It is my responsibility to define what students must learn and how they should learn it.
18. Examples from my personal experiences often are used to illustrate points about the material.
19. I guide students' work on course projects by asking questions, exploring options, and suggesting alternative ways to do things.
20. Developing the ability of students to think and work independently is an important goal.
21. Lecturing is a significant part of how I teach each of the class sessions.
22. I provide very clear guidelines for how I want tasks completed in this course.
23. I often show students how they can use various principles and concepts.
24. Course activities encourage students to take initiative and responsibility for their learning.
25. Students take responsibility for teaching part of the class sessions.
26. My expertise is typically used to resolve disagreements about content issues.
27. This course has very specific goals and objectives that I want to accomplish.
28. Students receive frequent verbal and/or written comments on their performance.
29. I solicit student advice about how and what to teach in this course.
30. Students set their own pace for completing independent and/or group projects.
31. Students might describe me as a "storehouse of knowledge" who dispenses the fact, principles, and concepts they need.

32. My 32. Expectations for what I want students to do in this class are clearly defined in the syllabus.
33. Eventually, many students begin to think like me about course content.
34. Students can make choices among activities in order to complete course requirements.
35. My approach to teaching is similar to a manager of a work group who delegates tasks and responsibilities to subordinates.
36. There is more material in this course than I have time available to cover it.
37. My standards and expectations help students develop the discipline they need to learn.
38. Students might describe me as a "coach" who works closely with someone to correct problems in how they think and behave.
39. I give students a lot of personal support and encouragement to do well in this course.
40. I assume the role of a resource person who is available to students whenever they need help.

§ 9.3 Doceerstijlentest op internet

		steeds = 4	meestal = 3	soms = 1	nooit = 0
1	Ik voorzie goed gestructureerde opdrachten zodat duidelijk is wat leerlingen moeten doen en hoe ze het moeten doen.				
2	Ik stel vragen over wat leerlingen opgemerkt hebben, over wat ze ervaren hebben en waar ze aan dachten bij het vervullen van een opdracht of taak.				
3	Ik geef zo weinig mogelijk uitleg bij het begin van een les zodat de leerlingen snel zelf aan de slag kunnen met een opdracht.				
4	Ik vind logisch kunnen redeneren in een les erg belangrijk en stimuleer leerlingen daarbij via het stellen van denkvragen.				
5	Voor een opdracht laat ik leerlingen in kleine groep even brainstormen en van gedachten wisselen over hoe ze de opdracht denken aan te pakken.				
6	Ik geef leerlingen ruimte en tijd voor het inoefenen of uitwerken van opdrachten en vermijd het om ondertussen opmerkingen te geven of suggesties te doen.				
7	Ik vind het belangrijk om een opdracht voor te doen en de leerlingen te laten observeren voor ze zelf aan de slag gaan.				
8	Ik bied leerlingen een stappenplan aan waarmee ze aan de slag kunnen om een opdracht of taak aan te pakken.				
9	Ik schenk aandacht aan visuele ondersteuning zoals schema's, werktekeningen... als ik uitleg geef.				
	Als leerlingen aan het werk zijn kijk ik over hun schouder mee om tijdig bij te sturen.				
	In onderwijsleergesprekken speel ik mijn vragen door, zelfs wanneer het juiste antwoord al gegeven is. Ik wil nl. dat zoveel mogelijk leerlingen meedenken.				
12	Ik begin een nieuwe les vanuit een aantal concrete oefeningen en opdrachten vooraleer tot de theorie te komen.				
13	De eindproducten van opdrachten hebben duidelijke criteria, maar laten ook ruimte voor een eigen invulling door de leerlingen.				
14	Bij groepsopdrachten stimuleer ik leerlingen om een opdracht/taak vanuit verschillende perspectieven te bekijken en niet tevreden te zijn met de eerste de beste oplossing .				
	Ik hecht veel belang aan een duidelijk gestructureerde uitleg vóór de leerling zelf aan de slag gaat, alleen of in kleine groep.				

		steeds = 4	meestal = 3	soms = 1	nooit = 0
	Bij een demonstratie zeg ik steeds wat ik doe en waarom ik het zo doe.				
	Ik hou mijn uitleg voor de klas eerder beknopt. Eens de leerlingen bezig zijn help ik hen bij het zoeken naar hoe ze het kunnen aanpakken.				
	Leerlingen mogen van mij pas zelf aan de slag, als ze kunnen aantonen de theorie begrepen te hebben.				
19	Ik gebruik onverwachte situaties en bijdragen van leerlingen en kan ze ombuigen tot een leermoment.				
	Als ik aan een opdracht werk denk ik vaak hardop om leerlingen voor te doen hoe ik zo iets aanpak.				
21	Na een opdracht/werkstuk laat ik de leerlingen terugblikken op hun wijze van aanpakken.				
22	In mijn begeleiding doe ik niets wat leerlingen zelf/alleen kunnen doen.				
	Ik help leerlingen om planmatig te werk te gaan.				
	Ik hou ervan om leerlingen uit te dagen met complexe opdrachten waarbij ze vooraf moeten nadenken over hoe ze het zullen aanpakken.				
	Vooraleer leerlingen toepassings-oefeningen maken, stel ik denkvragen zodat leerlingen zich mentaal kunnen voorbereiden op de opdracht en op mogelijke valkuilen en problemen.				
	Ik zorg bij opdrachten voor voldoende tips en richtlijnen zodat de leerlingen gestructureerd aan de slag gaan.				
27	Ik geef leerlingen vaak tips om goed te kunnen observeren (luisteren, kijken...).				
	Ik geef graag complexe opdrachten en taken opdat er kansen zouden zijn voor een eigen aanpak en werkwijze van de leerlingen.				